

## Sundheds – og behovsprofil blandt ældre i Qasigiannguit

”... at være gammel i Qasigiannguit”

*Karen Laursen, Sika Lange og Peter Bjerregaard*



Sundhedsmedhjælper  
Afdelingssygeplejerske  
Professor

Sika Lange  
Karen Laursen  
Peter Bjerregaard

Qasigiannguit  
Qasigiannguit  
Afdeling for Grønlandsforskning  
Statens Institut for Folkesundhed

**Sundheds- og behovsprofil blandt ældre i Qasigiannuit  
"... at være gammel i Qasigiannuit"**

**Qasigiannuani utoqqaat akornanni peqqissuseq- aamma pisariaqartitsinerat  
"... Qasigiannuani utoqqaaneq"**

Karen Laursen, Sika Lange og Peter Bjerregaard

Copyright © 2003  
Statens Institut for Folkesundhed, SDU

Uddrag, herunder figurer og tabeller, er tilladt mod tydelig kildegivelse.

Elektronisk udgave: ISBN 978-87-7899-535-3

Statens Institut for Folkesundhed  
Studivstræde 6  
1455 København K  
[www.sdu.dk/sif](http://www.sdu.dk/sif)

Rapporten kan downloades fra [www.sdu.dk/sif](http://www.sdu.dk/sif)

## Forord

Da vor viden på ældreområdet i et lille grønlandsk lokalsamfund er sparsom set fra det forebyggende og sundhedsfremmende område, bestemte vi os for et projekt med titlen ”*Sundheds- og Behovsprofil blandt ældre i Qasigiannnguit.*” Projektet er en spørgeskemaundersøgelse, som skal belyse selvoplevet helbred og socialt netværk hos ældre i Qasigiannnguit.

Sundhedsmedhjælper Charlotte Lange og sygeplejerske Karen Laursen begyndte det opsøgende arbejde i foråret 2001, og det blev afsluttet efteråret 2002.

Vi var glade, men også overraskede over den positive nysgerrighed vi blev modtaget med.

Jeg håber, at det lille projekt kan være med til at give en større viden på ældreområdet og måske påvirke den fremtidige ældrepolitik i et lille grønlandsk lokalsamfund.

Tak til de medborgere, som deltog i de indsamlede data. Tak til jordemoder Gunver Persson for idé og inspiration. Tak til Hans-Henrik Olsen og Juliane Mikaelen for hjælp til at oversætte spørgeskemaet fra dansk til grønlandsk. Tak til lærer Naja Mosgaard for hjælp til at gennemlæse og sammenligne de grønlandske spørgeskemaer med det danske. En stor tak til sundhedsmedhjælper Charlotte Lange; uden hendes hjælp intet projekt. En tak til professor Peter Bjerregaard, Statens Institut for Folkesundhed, Afdeling for Grønlandsforskning og for hans personlige hjælp til at afslutte projektet.

Der er modtaget økonomisk støtte fra Grønlands Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd.

Qasigiannnguit, marts 2003

Karen Laursen

### **Introduktion: Hvorfor har vi gennemført undersøgelsen?**

Der foreligger meget lidt viden om de ældre i de små grønlandske samfund. Fra hverdagen i sundhedsvæsenet oplever vi behov for mere viden inden for det forebyggende og sundhedsfremmende område. Formålet med denne beskedne undersøgelse er, at belyse selvoplevet helbred og social netværk hos ældre i Qasigiannguut. Måske kan resultaterne også påvirke den fremtidige ældrepolitik i et lille grønlandsk lokalsamfund.

Undersøgelsen omfatter alle personer på 60 år og derover, der bor i Qasigiannguut. Ældrebefolkningen i bygden Ikamiut (N=10) er ikke med i undersøgelsen. Man er selvfølgelig ikke gammel, når man er 60, men hvornår er man det? Undersøgelsens materiale omfatter således en deltager på 60 år, som føler sig gammel af og til, og tre deltagere på over 85, som ikke føler sig gamle.

### **Metode: Hvordan gjorde vi?**

Undersøgelsen er gennemført ved hjælp af et spørgeskema-interview i tidsrummet april 2001 til oktober 2002. Spørgeskemaet blev udviklet på basis af et spørgeskema, vi har fået fra Institut for Folkesundhedsvidenskab ved Københavns Universitet. Skemaet blev udviklet på dansk og derefter oversat til grønlandsk af to uafhængige oversættere. En tredje, dobbeltsproget person valgte derefter den oversættelse, som forekom mest i overensstemmelse med det danske forlæg.

Fra Qasigiannguut Kommunes folkeregister modtog vi en liste over alle indbyggere i kommunen på 60 år og derover pr. 15-02-2001 (N=169). Alle med bopæl i byen (N=159) modtog med posten en skriftlig invitation til at deltage i undersøgelsen. Heraf deltog 81, mens 36 ikke ønskede at deltage og 42 svarede ikke på henvendelsen. De 81 deltagere blev interviewet på grønlandsk. Deres supplerende kommentarer blev nedskrevet, og indgik i undersøgelsesmateriale. Ingen dansksprogede personer deltog.

Spørgeskemaerne blev indtastet dobbelt i Epi-Data v. 2.1b, og filerne blev fejlrrettet i forhold til skemaerne. Analyserne er foretaget i SPSS v. 11.5.

Undersøgelsen er videnskabs-etisk godkendt af Kommissionen for Videnskabelige Undersøgelser i Grønland.

### **Resultater**

Der deltog 81 personer i undersøgelsen, 32 mænd og 49 kvinder i alderen 60-87 år. Den gennemsnitlige alder var 68 år for både mænd og kvinder. Det vil sige, at det drejer sig om mennesker, der er født i perioden 1913 til 1942, og som alle er vokset op, inden Qasigiannguut fik status som by.

De fleste var pensionister, mens 11 (14%) endnu var i arbejde. Pensionisternes tidligere erhverv spændte vidt, og på samme måde havde deres liv formet sig på vidt forskellig måde. Der var flest ufaglærte (52%), heraf en del fabriksarbejdere, og fangere/fiskere (12%). Vi har ikke oplysninger om, hvor deltagerne var født og vokset op, men kun 2 havde ikke familie i Qasigiannguut.

De fleste af deltagerne boede sammen med andre, oftest en ægtefælle eller børn, mens 30 (37%) boede alene. Hovedparten (86%) så deres børn eller familie hver dag eller i det mindste hver uge, men der var dog 14%, der enten ikke havde familie eller som højst så familie og børn nogle få gange om måneden. Også langt de fleste – over 90% - havde set deres venner og bekendte inden for den sidste

måned. Alligevel følte 22 af deltagerne (27%) sig af og til ensomme. Af de åbne interviews fremgik, at mange følte stor ensomhed omkring deres sorg over tab af ægtefælle eller børn, og at denne ensomhed ikke var noget, man snakkede om med venner eller familie. Der var som forventet flere ensomme blandt dem, der boede alene, men man fik alligevel indtryk af, at følelsen af ensomhed er andet og mere end blot det at være alene i hverdagen. Der var her ingen forskelle med hensyn til alder og køn.

74 af deltagerne (91%) udtrykte tilfredshed med deres bolig. Lidt over halvdelen havde indlagt helårsvand og vandskylende toilet, og alle havde centralvarme.

Dagligdagen klares for de flestes vedkommende på egen hånd. Således sørgede 74% selv for indkøb, og 72% lavede selv mad. For restens vedkommende var det som regel ægtefællen eller børnene, der sørgede for indkøb og madlavning. Kun 10% fik hjælp fra den kommunale hjemmepleje til disse gøremål. Rengøring klarede 44% selv, 21% fik hjælp af andre, og 35% modtog kommunal hjemmehjælp. Hvad angik småreparationer i hjemmet, var det kun 16%, der selv klarede disse opgaver, mens 59% fik andre, der ikke var familie: venner eller naboer til at gøre det, måske håndværkere? Dette fremgik ikke klart af undersøgelsen.

Over 80% vurderede deres eget helbred som godt eller virkelig godt, og kun 15 deltagere (19%) mente, at deres helbred kun var nogenlunde. Der var ingen, der vurderede helbredet som dårligt eller meget dårligt. Dette er overraskende, når man tager deltagernes alder i betragtning. Men som nogle af deltagerne udtrykte det "når man bliver gammel, holder man op med at ryge og drikke og får det bedre". Der er en stærk statistisk sammenhæng mellem selvvurderet helbred og det at føle sig gammel. Blandt de personer, der ikke følte sig gamle, vurderede 91% deres helbred som godt, mens det kun gjaldt for 63% af dem, der af og til følte sig gamle.

62% mente, at deres fysiske form var bedre end deres jævnaldrendes, og kun 4% at den var dårligere. Dette kan skyldes en (urealistisk) optimisme, men også at det er de raskeste ældre, der har deltaget i undersøgelsen. Der var kun 9 af deltagerne, der ikke flere gange om måneden motionerede eller deltog i fritidsaktiviteter uden for hjemmet – lige mange mænd og kvinder og jævnt fordelt over hele aldersspektret.

Faldulykker er hyppige blandt ældre, men kan i vid udstrækning forebygges. Denne forebyggelse er ikke synderlig udbredt blandt de ældre i Qasigianguit, hvor kun 38% af deltagerne brugte skridsikker bademåtte, 16% brugte stok eller gangstativ, og 54% havde løse tæpper i hjemmet. Blandt deltagerne over 75 år brugte dog op mod halvdelen skridsikker bademåtte og stok.

Undersøgelsen har ikke afdækket nogen større forekomst af psykiske problemer. 84% betegnede deres humør som godt, 98% var tilfredse med deres kontakt med andre mennesker, og hele 79% erklærede sig meget tilfredse med deres liv, som det formede sig for tiden. Kun 14% var nogenlunde tilfredse og en enkelt lidt utilfreds. På den anden side følte 38% sig af og til ked af det eller træt uden nogen umiddelbar grund.

29 af deltagerne havde hjemmehjælp, 8 var ikke tilfreds med hjemmehjælpen. Utilfredsheden drejede sig oftest om mangel på stabilitet (for mange afløser), for få timer, eller manglende hjælp til konkrete arbejdsopgaver (snerydning). 20 deltagere fik besøg af hjemmesygeplejerske, og stort set alle var tilfredse hermed. Flere efterlyste mere kontakt med hjemmesygeplejersken.

Hovedparten havde været til læge inden for det sidste år (83%), og 27% havde været indlagt. 17 af deltagerne (22%) svarede ja til at have søvnbesvær, men der var ingen, der brugte sovemedicin.

### **Om at være gammel**

At være gammel er ikke det samme som at have en bestemt kronologisk alder, men der bliver selvfølgelig flere og flere med alderen, der føler sig gamle. Som nævnt i indledningen er der i denne undersøgelse både 60-årige, der af og til føler sig gamle, og 85-årige, der ikke føler sig gamle. Men i gennemsnit føler 25% af de 60-69 årige sig gamle, 41% af de 70-79 årige og 63% af dem, der er over 80 år.

Som det fremgår af ovenstående var de ældre i Qasigiannuguit på det overordnede plan gennemgående tilfredse med tilværelsen. Problemerne tegnede sig mere på det detaljerede plan. Under de åbne interviews kom det f.eks. frem, at briller er for dyre. Flere fortalte, at de ikke havde råd til nye briller, når de gamle var ridsede, styrken ikke passede, eller at stellet var gået i stykker. Mange havde gigtsmerter i muskler og led og efterlyste en fysioterapeut. Flere brugte naturmedicin, da de ikke følte, at sundhedsvæsenet kunne hjælpe dem. Et par stykker klagede over, at de var blevet så glemsomme, at de ikke fik betalt regningerne til tiden – med det resultat, at der blev lukket for el og telefon, og at de ikke fik brændselolie. Det var ikke let at få hjælp fra familien, og der var derfor et ønske om hjælp fra kommunen til at håndtere sådanne problemer. Flere der havde hjemmehjælp var utilfredse hermed. Efter de ældres mening manglede hjemmehjælperen angiveligt erfaring og forståelse for omsorg med ældre.

### **De der ikke deltog**

Da vi kun opnåede interview med 81 af de i alt 158 personer over 60 år i Qasigiannuguit (51%), er undersøgelsen ikke repræsentativ for alle de ældre. Vi har i sagens natur kun begrænset information om dem, der ikke ønskede at deltage eller ikke besvarede henvendelsen. Aldersmæssigt adskiller deltagerne sig ikke fra dem, der ikke deltog, men der var klart flere blandt kvinderne, der deltog, end blandt mændene (60% hhv.40%) Vi har optalt antal indlæggelser på sygehuset i 2001 og 2002, og heller ikke her er der forskel på deltagerne og dem, der ikke deltog.

Det vil altså sige, at bortset fra at der er flere kvinder, der blev interviewet, er vores materiale repræsentativt. Vedrørende forholdet mellem de erhvervsaktive og de ikke – erhvervsaktive i de to grupper har vi ingen data.

### **Opsamling/konklusion**

Ud fra den lille undersøgelse kan vi se, at hovedparten af deltagerne klarer deres hverdag godt. De bor med ægtefælle eller børn, ser familie og venner jævnligt og deltager i fritidsaktiviteter uden for hjemmet. De er tilfredse med deres bolig, og de klarer selv indkøb og rengøring. Af de åbne interviews fremgik det, at det var svært at få pensionen til at slå til. Der blev nævnt briller, billetpriser, husleje og grønlandsk- proviant. Det fremgik også, at der er en større ensomhed blandt de ældre, end spørgeskemaundersøgelsen giver udtryk af. Der var også et ønske om bedre hjemmehjælp, hjælp til at hente vand og olie.

Konklusionen er, at hovedparten af de ældre i Qasigiannuguit, som deltog i spørgeskemaundersøgelsen, på det overordnede plan klarer deres hverdag godt og er tilfreds med tilværelsen.

Vi har indtryk af, at de ældre i Qasigiannuguit har nogle problemer i de mellem menneskelige relationer, som man i fremtiden bør fokusere på.

# Qasigianguani utoqqaat akornanni peqqissuseq- aamma pisariaqartitsinerat

”... Qasigianguani utoqqaaneq”

*Karen Laursen, Sika Lange aamma Peter Bjerregaard*



Sundhedsmedhjælper  
Afdelingssygeplejerske  
Professor

Sika Lange  
Karen Laursen  
Peter Bjerregaard

Qasigianguit  
Qasigianguit  
Afdeling for Grønlandsforskning  
Statens Institut for Folkesundhed



## Siulequt

Kalaallit illoqarfiini mikisuni utoqqarnut tunngassuteqartunut ilisimasavut pitsaaliuvinikkut aammalu peqqissaaniarnerup tungaaniit isigalugit assut annikimmata, aaliangersimavugut suliniut suliariniarlugu qulequtaqartoq „*Qasigiannguani utoqqaat akornanni Peqqissuseq Pisariaqartitsinerallu*”. Suliniut apeqqutinik akisassiinikkut misissuineruvoq nammineq misiginnikkut Qasigiannguani utoqqarni peqqissuseq aamma inooqatigiinnikkut attaveqarneq nassuiarneqassallutik.

Peqqinnissamut ikiorti Charlotte Lange aamma peqqissaasoq Karen Laursen 2001-mi upernaakkut paasiniaaneq aallartippaat 2002-mi ukiakkut naammassineqarluni. Pitsaasumik soqutigineqarneq aqquusaarsimasarput nuannaarutigaarput, kisiannili aamma tupaallaatigalugu.

Kissaatigaara, una suliniut annertunngitsoq annertunerusumik utoqqarnut tunngassuteqartunut ilisimasaqarnermik taputartueqartaajumaartoq immaqalu aamma kalaallit illoqarfiini mikisuni utoqqarnut politikkeqarnermik sunneeqartaajumaartoq.

Innuttaasunut paasissutissanut katersinermi peqataasunut qujanaq. Ernisussiortumut Gunver Persson-imut isumassarsianik kaammatuineranullu qujanaq. Qujanaq Hans-Henrik Olsen-imut aamma Juliane Mikaelson-imut apeqqutit akisassat qallunaatuumiit kalaallisuumut nutsernerannut. Qujanaq ilinniartitsisumut Naja Mosgaard apeqqutit akisassat kalaallisuii qallunaatuilu atuaqqissaarnerannut imminnullu nallersuunnerannut. Qujanarsuaq peqqinnissanut ikiorti Charlotte Lange; ikiuussimanngikkaluarpat suliniut pivisunngorsimassanngikkaluarpoq. Qujanaq Ilisimatumut Peter Bjerregaard, Naalagaaffiup Inuit Peqqissusaannut Ilisimatusarfik, Kalaallit Nunaannut Ilisimatusarnermik Immikkoortortaqarfik taassumalu inuttut suliniuutip naammassisarnerani ikiuunneranut.

Aningaasatigut ikiorsiinikkut pissarsiffigineqarsimavoq Kalaallit Nunaata Peqqissutsikkut Ilisimatusarnermi Siunnersuisooqatigiit.

Qasigiannguut, marts 2003-04-29

Karen Laursen

### **Aallarniut: Sooq misissuineq naammassimavarput?**

Kalaallini inuiaqatigiinni mikisuni utoqqarnut ilisimasat assut annikipput. Ulluinnarni peqqinnissaqarfimmi misigisimavugut annertunerusumik pisariaqartitsilluta pitsaaliuniarnernut peqqinnissakkullu siursaaniarnernut. Massuma misissuinerup annikitsup siunertarivaa nassuiarniassallugu Qasigiannguani utoqqaat namminneq peqqissutsikkut misiginerat aammalu inooqatigiinnikkut attaveqarnerat. Imassinnaavoq inernerusut siunissamat kalaallit illoqarfiini mikisuni utoqqarnut politikkeqarnermik sunneeqartaasinnaasut.

Misissuinermi aallaavigineqarput Qasigiannguani najugaqartuni inuit 60-inik taakkulu sinnerlugu ukiullit. Nunaqarfimmi Ikamiuni utoqqaat innuttaasut (amerlassutsit N=10) misissuinermi peqataanngillat. Soorunami 60-qaraanni utoqqaanerunngilaq, kisianni qaqugukkuusarpa? Misissuinerup taamaalilluni aallavigai peqataasut 60-inik ukiullit, ilaatigut utoqqaasutut misigisimasut, aamma peqataasut pingasut 85-leereersimasut, utoqqaasutut misigisimannngitsut.

### **Suleriaaseq: Qanoq iliorpugut?**

Misissuineq piffissami april 2001-imiit oktober 2002-imut apeqqutit akisassat atorlugit apersuinermik ingerlanneqarpoq. Apeqqutit akisassat Københavnip Ilisimatusarfianiit Innuttaasut Peqqissusiannut Ilisimatusarfimmi ineriartortinneqarsimasut pissarsiarisimasavut tunngavigineqarput. Akisassat qallunaatut ineriartortinneqarsimapput tamatumalu kingorna kalaallisuumngortinneqarsimallutik nutserisunik marlunnik imminnut attuumassuteqanngitsunik. Pingajuata marluinnik oqaasillip nutserisimaneq qallunaatuanut tulluunnerpaajusoq qinersimallugu.

Innuttaasut tamarmik 60-nik ukiullit aammalu 60-leerisimasut ullormi 15-02-2001 (amerlassutsit N=169) allattorsimaffiat Qasigiannguut Kommueanni innuttaasut nalunaarsuiffiannit pissarsiaaravut. Illoqarfimmi najugaqartut tamarmik (amerlassutsit N=159) allagartamik allakkatigut misissuinessamat peqataanissaannut aggersarneqarput. Taakkunannga 81-it peqataapput, 36-it peqataanissartik kissaatiginnngilaat 42-lu saaffiginnissummut akissuteqanngillat. 81-it taakku peqataasut kalaallisut apersorneqarput. Tapiliussatut oqaaseqataatit allanneqarput misissuinerullu paasissutissaanut ilanngunneqarlutik. Inunnik qallunaatuinnaq oqaasilinnik peqataasoqanngilaq.

Apeqqutit akisat marloqiusanngorlugit Epi-Data v. 2.1b-mullu naqiterneqarlutik, naqitatullu toqqortat akisanut nallersuullugit kukkunersiorneqarlutik. Misissueqqissaarneq SPSS v. 11.5-imit ingerlanneqarpoq.

Misissuinerup ilisimatusarnikkut ileqqorissaassuseqarnera Kalaallit Nunaanni Ilisimatuussutsikkut Misissueqqissaarnermi Ataatsimiisitaliamit akuerineqarpoq.

### **Inernerit**

Misissuinermi 81-it peqataapput, angutit 32-t arnat 49-t 60-niit 87-inut ukioqartut. Angutitut arnanullu agguaqatigiisillugu ukiorineqarput 68-t. Tassa imaappoq inuit aallaavigineqarput 1913-ip 1942-lu akornanni inunngorsimasut, tamarmillu Qasigiannguut illoqarfittut naatsersuussaalinngikkallarmat peroriartorsimasut.

Amerlanerit utoqqalinertik pillugu suliunnaarsimasuupput, sulilu suliffeqartut 11 (14%)-usimallutik. Suliunnaarsimasut inuussutissarsiuutigisimasaat assigiinneqqaat, taamatullu inuuneri assigiinngitsorujussuarmik ineriartorsimallutik. Amerlanerit (52%) inuussutissarsiuutiminnut iliniarsimasuunngillat, taakkunannga arlallit suliffissuarmi sulisartuusimapput, aalisartuusimallutik

piniartuullutillu (12%). Peqataasut sumi inunngorsimanerinut peroriartorsimanerinullu paasissutissaateqanngilavut, kisianni taamaallaat marluk Qasigianguani ilaquataqanngillat.

Peqataasut amerlanerit allanik najugaqateqarput, nalinginnaanerusumik aapparisaaminnik meeqqaminnilluunniit, 30-illi (37 %) kisimiillutik angerlasimaffeqarput. Amerlanerpaartaasa (86 %) ullut tamaasa imaluunniit minnerpaamik sapaatip akunneranut meeqqatik ilaquattatilluunniit takusarpaat, taamaattorli 14 %-ii ilaquataqanngillat imaluunniit annerpaamik qaammammut marlussoriarlutik ilaquttatik meeqqatillu takusarpaat. Taamaattorli amerlanerpaartaasa – 90 %-ii sinnerlugit – ikinngutitik nalunngisatilluunniit qaammammi kingullermi takusimavaat. Taamaakkaluaq peqataasunik 22-it (27 %) misigisimapput ilaatigut kiserliortarlutik. Apersuinerit ammasuni paasineqarsinnaavoq amerlasuut annertuumik kiserliornermik misigisarsimasut aapparisaamik meeqqamilluunniit peerunneranni, taannalu kiserliorneq ikinngutiminnut ilaquttaminnilluunniit oqaloqatigiissutigisarsimannigilaat. Naatsersuutigineqarsinnaasimasutut kiserliortut amerlanerit kisimiillutik angerlarsimaffeqartut akornanni amerlanerusimapput, misinnaateqarporli kiserliortutut misigisimaneq ulluinnarni kisimiinnermiit allaanerusoq malunnarnerusorlu. Ukiut suaassuserlu aallaavigalugu assigiinngissuteqartoqanngilaq.

Peqataasunit 74-t (91 %) najugarisaminnik iluarisimaarinnipput. Affai sinnilaarlugit ukioq kaajallallugu imermik pilersugaapput anartarfeqarlutillu kuutsittakkamik, tamarmillu qitiusumiit kiassagaapput.

Amerlanerpaartaannut ulluinnarni inuunertik namminneerlutik isumagisarpaat. Taamaallillutik 74 %-ii namminneq pisinniarfiliartarput, aammalu 72 %-ii namminneq nerisassiortarlutik. Sinnerisa nalinginnaasumik aappaasa meeraasaluunniit pisinniarfiliuuttarpaat nerisassiuullugillu. 10 %-ii taamaallaat angerlarsimaffimmi ikiortimit suliassanut tamakkununnga ikiorneqartarput. 44 %-iisa eqqiaaneq namminneerlutik isumagisarpaat, 21 %-iilu allanit ikiorneqartarlutik, aammalu 35 %-iisa angerlarsimaffimmi ikiorteqarput, isumaginnittuusunik. Angerlarsimaffimmi annikitsumik iluarsagassaqaraangat taamaallaat 16 %-iisa suliassat taakku namminneq isumagisarpaat, 59 %-iisali allanit ilaqutarinngisaminnit: ikinngutit sanilit isumaginnittarput, immaqa sanasunit? Misissuinermi tamanna erseqqinngilaq.

80 %-imit sinnillit peqqissusertik pitsaasutut pitsaalluinnartutulluunniit nalilerpaat, taamaallaallu peqataasunit 15-it (19 %) isumaqarput peqqissusertik naammaginartuusooq. Peqqissutsimikkut ajortutut ajorluinnartutullu naliliisoqanngilaq. Tamanna peqataasut ukiui eqqarsaatigalugit tupaallaatissaavoq. Kisianni peqataasut ilaat isumaqarput „utoqqaligaanni pujortarunnaarluni imerunnaarlunilu peqqissinarnerusoq“. Naatsersueqqissaarnermi nammineq peqqissusermut naliliinermit utoqqaaginnermullu tamanna attuumassuteqarluarpoq. Inuit ilaat imminnut utoqqaaginngitsut 91 %-iisa peqqissusertik ajunngitsutut nalilerpaat, taamaattorlii imminnut utoqqaagisut 63 %-iinut taamaallaat atuussimalluni.

Timikkut pisinnaassuseqarnikkut 62 % -ii isumaqarput peqatiminnik pisinnaanerullutik, taamaallaallu 4 %-ii ajornerullutik. Tamanna pissuteqarsinnaavoq (piviusorsiuunngitsumik) isumalluarnermik, taamaattorli utoqqaat peqqinnerpaajusut misissuinermi peqataasimapput. Peqataasunit taamaallaat qulingiluat qaammammut arlaleriarlutik timigissarneq ajorput sunngiffimmiluunniit angerlasimaffiup avataanni peqataaneq ajorlutik – arnat angutillu amerlaqatigiillutik ukioqatigiianullu tamanut aallaakkaallutik.

Utoqqaat akornanni orlunerit amerlapput, taamaattoq pinngitsoorneqarsinnaalluarlutik. Qasigiannguani pinaveersaartitsineq tamanna utoqqaat akornanni atugaavallaanngilaq, taakkunanga tamaallaat peqataasunit 38 %-ii uffarnermi quvaannaveeqqutininik atuisarput, 16 %-ii ajaappissamik pisuutinillu atuisarput, aammalu 54 %-ii angerlasimaffimmi natersuaaraqarlutik. Peqataasunit 75-ileerersimasunit taamaattoq affaasa tungaannut qujaannaveeqqutit ajaappissallu ajorneqartarput.

Misissuinermi tarnikkut akornuteqarnerit annertunerusumik qulaajarneqarsimannngillat. 84 %-iisa isumagissaarnertik ajunngitsuusorivaat, 98 %-ii inunntut allanut attaveqartarnek naammagisimaarpaat, 79 %-iisali tamarmik inuunerminnik iluarisimaarinnipput, piffissap ingerlanerani pinngoriartorsimasumik; taamaallaat 14 %-ii naammagisimaarinninnerat naammaginarpoq ataasiukkaallu iluarinnigatik. Illuatungaasigut 38 %-ii misigisimapput ilaatigut isumatsassimasarlutik pissutissaqanngitsumillu qasusarlutik.

Peqataasunit 29-it angerlarsimaffimmi ikiorteqarsimapput, arfineq pingasullu tamatuminnga iluarinninngillat. Iluarinninngissut nalinginnaagajuppoq (taartaasartut amerlasuut) aalajaatsuuneq ajornarmata, piffissakinneq, sulianulluunniit aaliangersumasunut ikiortissaqannginneq (aputaajaaneq). Peqatasunit 20-it angerlasimaffimmi peqqissaasumit pulaarneqarsimapput, tamatuminngalu tamarluinnarmik iluarisimaarinnillutik. Amerlasuut ujjartorpaat annertunerusumik angerlasimaffimmi peqqissaasumut attaveqarnissaq.

Amerlanerpaartaat (83 %) ukiup kingulliup ingerlanerani nakorsamiissimapput, 27 %-iilu uninngasimallutik. Peqataasunit 17-it (22 %) tusaaniarnerminnik ajornartorsiuteqarnerapput, kisianni nakorsaatinik sinissaatinik atuisoqanngilaq.

### **Utoqqaaneq**

Utoqqaanerup assiginngilaa ukiut tulleriarneri aallaavigilluinnarneqarnerat, soorunalimi amerlanerujartortut ukioqqortusiartornerminni utoqqaasutut misigisimasarput. Aallarniinermi eqqaaneqartutut misissuinerup uuma 60-inik ukiullit ilanngullugit taakkulu sinnerlugit utoqqaasutut misigisimasut, 85-inilli ukiulit utoqqaasutut misigisimannngitsut. Aggvaqatigiisilluguli utoqqaasutut misigimapput 60-iniit 69-inut ukiullinni 25 %-ii, 70-iniit 79-inut ukiullinni 41 %-ii 80-illu sinnerlugit ukiullinni 63 %-ii.

Qulaani takuneqarsinnaasutut Qasigiannguani utoqqaat ataatsimut isigalugu inuunerminnik iluarisimaarinnipput. Ajornartorsiutit ataasiukkaatigut aaliangersimanerusutigullu ersernerusarput. Apeqqutini ammasuni apersuinermi erserpoq soorlu isarussat akisuvallaartut. Amerlasuut nassuiaapput isarussamik nutaanngitsut kigartorsimagaangata nutaanut akissaqaratik, sakkortussusaat tulluanngitsut, isaruartai aserorsimasut. Amerlasuut gigternermik nukimikkut naggussamiknullu anniaateqarput tagiartuisartumillu saaffiginnikkusukkaluarlutik. Amerlasuut peqqinnissaqarfimmit ikiorneqarsinnaanngitsutut misigisimagaangamik nakorsaatinik pinngortitamit pisunik atuisarput. Marlussuit ajorusuutigaat puiuttorpallaarnertik pillugu akiligassanik piffissaq eqqorlugu akiliineq ajoramik – kinguneqartarmat innaallagissamat oqarasuaammullu matusaanermik, orsussamillu pinngitsoorsimaneq. Ilaquttanik ikiorneqarnissaq oqitsuinnaanngilaq, taamaattumillu kommunemut ajornartorsiutitut taamak ittunut ikiorneqarnissamik kissaateqartoqartarpoq. Amerlasuut ajorisaminnik angerlarsimaffimmi ikiorteqarput, angerlarsimaffimmi ikiortip suliaminnut paasinnissinnaannginnerannut utoqqarnullu isumaginninnerup tungaasigut misilittagakinnerat pissutigalugit .

### **Peqataanngitsut**

Qasigiannguani inunnik 60-leereersimasunik 158-usunit apersuinerit taamaallaat 81-it (51 %) pissarsiarisimagatsigit, misissuineq utoqqarnut tamanut tunuliaqutaanngilaq. Taamaattumik taakkununga peqataajumangitsunut apeqqutinulluunniit akinnissimanngitsunut paasissutissat killeqartut pigaavut. Ukiumikkut peqataasunit immikkooruteqangaanngillat, kisianni malunnaateqarluartumik arnat peqataanerupput angutininnarnik (40 % aamma 60 %). 2001-imi 2002-milu peqqissaavimmi uninngasut naatsersorsimavagut, peqataasunit peqataanngitsunillu allaanerussuteqangaarsimanngillat.

Taamaattumik oqaatigisariaqarpoq arnat amerlanerunerat eqqaassanngikkaanni, apersuinermit paasissutissaatigiliklavut tunuliaqutaapput. Inuussutissarsiuuteqartunut inuussutissarsiuuteqanngitsunullu taakkununga immikkoortunut marlunnet paasissutissanik soqanngilavut.

### **Ataatsimut naliliineq/inernerusoq**

Misissuinermit anginngitsumit taassuminnga takusinnaavagut peqataasut amerlanerpaartaat ulluinnarni inuuneq ajunngitsumik atoraat. Aapparissaminik meeqqaminnulluunniit najugaqateqarnermi, ilaqutariit akulikinnerusumik takusarput sunngiffimmilu sammisassanut angerlarsimaffiup avataaniittunut peqataasarlutik. Angerlarsimaffik naammagisimaarneqarpoq, pisinniarnit eqqiaanerillu sularisarlugit.

Apersuinermit ammasuni takuneqarsinnaavoq utoqqalinersiat naammattusaarsinnaanerit ajornartorsiutitigineqartoq. Isarussat, angalanerit akii, illumut akiligassanut kalaaliminerillu eqqaaneqarput. Aammataaq takuneqarsinnaavoq utoqqaat akornanni annertunerusumik kiserliorneqarpoq, apeqqutit akisat misissuinermit namminneerlutik ersertitsineranniit. Kissaatigineqarporlu angerlarsimaffimmi ikiortit pitsaannerusut, imertaassinerit orsussarsiniarnerillu.

Inernerusoq tassaavoq, Qasigiannguani utoqqaat amerlanerpaartaat apeqqutini akisassani misissuinermit peqataasunit ataatsimut isigalugu ulluinnarni inuuneq ajunngitsumik atoraat inuunerisaminnullu naammagisimaarinnillutik. Malugisinnaavarput Qasigiannguani utoqqaat inuit akornanni attaveqatigiinnermi arlaatigut ajornartorsiuteqartoq, siunissami maluginiartariaqakkanik.